

DOI: 10.14456/bei.2025.3

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและ
สังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์ ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
Community tourism based on ecological capital to drive the economy and
society creatively, Ban Khao Subdistrict,
Ranot District, Songkhla Province

ทัชชญา สังกะกุล^{a*} เรืองรัมย์ภา อินทรักษ์^a วรสุดา ขวัญสุวรรณ^a พิมพ์ภักษ์ ภู่ทอง ฤทธิเดช^a
และ ภาณุพันธ์นัตตา ดำนุ่ยราวัฒน์^a

Tachaya Sangkakool^{a*} Ruengrumpa Intaraksa^a Worasuda Whansuwan^a
Pimpach Phuthong Ritdet^a and Panupannadda Damnuirawat^a

^aคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ประเทศไทย

^aFaculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thailand

*Corresponding Author. Email: Tachaya.s@rmutsv.ac.th

Received: December 22, 2023 Revised: December 4, 2024 Accepted: January 10, 2025

บทคัดย่อ

ปัญหาด้านการบริหารจัดการในพื้นที่เป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านขาว โดยมีปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดการเชื่อมโยงกับฐานทุนนิเวศ การขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการยกระดับศักยภาพอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการขาดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่จำเป็นต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังประสบปัญหาการขาดกระบวนการรับรู้ การประชาสัมพันธ์ และสื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาวให้ก้าวสู่การยกระดับด้านแหล่งท่องเที่ยว รายได้ อาชีพ และคุณภาพชีวิตของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการสำคัญที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย คือ การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การกำหนดแนวทางขับเคลื่อนการท่องเที่ยวแบบองค์รวม การเชื่อมโยงฐานทุนนิเวศเพื่อสร้างความสมดุล การวางแผนพัฒนาและยกระดับศักยภาพพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ การสร้างองค์ความรู้และหลักสูตรที่เหมาะสม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเพิ่มช่องทางการรับรู้ให้แก่ชุมชน รวมถึงการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น

จากผลการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านขาว มีจำนวนทั้งสิ้น 4 โปรแกรม ได้แก่ การท่องเที่ยวและการเรียนรู้การจัดการเกษตรแบบผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Fresh Trip) การท่องเที่ยวชมระบบนิเวศสิ่งมีชีวิตและพืชพันธุ์ และวิถีชีวิตลุ่มน้ำทะเลสาบ (Adventure Trip) การท่องเที่ยวตามเส้นทางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มโนราห์ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (Magical Trip) และการท่องเที่ยวนิเวศสร้างสรรค์บ้านขาว (Mixed Trip) ผลที่เกิดขึ้น

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์

ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

ทัชชญา สังขะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์กิจ วรสุตา ขวัญสุวรรณ พิมพ์ภัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์นันทา ดำเนินการวิจัย

กับชุมชนพบว่า การท่องเที่ยวในชุมชนได้รับการยกระดับศักยภาพจนเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในวงกว้าง โดยมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และมูลค่าการบริการและผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพิ่มขึ้นจากเดิม ช่วยลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน และลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ นอกจากนี้ชุมชนได้รับองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรและพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนในระยะยาว

ABSTRACT

Management challenges in the Ban Khao community represent critical barriers to the development of its tourism sector. Key issues include the absence of integration with ecological capital, insufficient continuous development efforts, and a lack of strategic capacity enhancement through creative approaches. Furthermore, the community faces significant gaps in tourism-related knowledge, which are essential for achieving sustainable development. Additionally, inadequate processes for raising awareness, ineffective communication strategies, and a lack of efficient dissemination of knowledge through appropriate media further impede the community's progress in advancing its tourism potential. This research aims to enhance the potential of the Ban Khao community's tourism area, advancing it toward a higher level of tourism development, increased income, employment opportunities, and improved quality of life for the community. These efforts are intended to lead to sustainable area development through a participatory process. The key processes employed in this study include fostering community participation in management, establishing a comprehensive approach to tourism development, linking ecological capital to ensure balance, and creating innovative strategies for the development and enhancement of the area's potential. Additionally, the research focuses on the development of relevant knowledge and curricula, the establishment of collaboration networks within the community, the creation of promotional media, and the expansion of awareness channels. Furthermore, the study emphasizes the design and implementation of creative tourism activities that align with evolving circumstances.

The design of community-based tourism programs in Ban Khao resulted in the development of four distinct tourism initiatives: 1) Agricultural management and sustainable farming practices based on the sufficiency economy philosophy (Fresh Trip), 2) Ecotourism focusing on ecosystems, wildlife, plant species, and the lakeside way of life (Adventure Trip), 3) Pilgrimage tourism along sacred sites, local history, the Monorah dance, and community enterprises (Magical Trip), and 4) Creative ecotourism in Ban Khao (Mixed Trip). The outcomes of these initiatives reveal that tourism in the community has been significantly enhanced, leading to broader recognition and acceptance. The number of tourists has increased, alongside the value of community services and products. Additionally, the programs have contributed to reducing unemployment, generating a circulatory income within the community, and addressing local inequalities. Furthermore, the community has gained essential knowledge in resource and area management, which can be applied to ensure the long-term sustainability and development of the area.

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทุนนิเวศ ตำบลบ้านขาว

Keywords: Community base tourism, Creative tourism, Ecological capital, Ban Khao Subdistrict

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) และการผันผวนทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถคาดการณ์ แนวคิดในการพัฒนาและยกระดับประเทศจึงเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงในระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการแข่งขันสามารถพึ่งพาตนเองได้ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และชุมชนบ้านขาว ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว วิทยาลัยชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอรโนด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา จึงได้ร่วมกันขับเคลื่อนโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ (U2T for BCG) หรือโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล อันสอดรับกับความต้องการของชุมชนเพื่อสานต่อโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล โดยมีการดำเนินงานมาก่อนหน้าเป็นระยะเวลา 1 ปี เป็นการนำแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมมาเป็นโมเดลการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (Aguilar et al., 2019)

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม หรือ BCG Model มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2564 - 2565) ที่ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาการหยุดชะงักของการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 โดยการสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน และยังเชื่อมโยงแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561 - 2580) มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ วิถีชุมชนและภาพลักษณ์ประเทศไทย อารังไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม วิถีปฏิบัติ วัฒนธรรม สืบสานภูมิปัญญา และรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชาติ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2564)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (Weaver & Lawton, 2017) แนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย การสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และปกป้องธรรมชาติ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างรายได้และสนับสนุนการพัฒนาในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความรู้และการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว (ธนภุต มีสมจิตร, 2566) ในประเทศไทยมีการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน หรือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น โดยมีการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานระดับชุมชน และสนับสนุนให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในบริบทที่เหมาะสม โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์

ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ทัชชญา สังขะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์ักษ์ วรสุตา ขวัญสุวรรณ พิมพ์ภัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์ันตดา ดำนัยรวาวัฒน์

ของชุมชนท้องถิ่น ผ่านกระบวนการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาระดับชุมชน เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชนเจ้าของพื้นที่จะช่วยเพิ่มเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งเชื่อมโยงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว ในประเด็นที่ควรส่งเสริมให้การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีคุณภาพ

“บ้านขาวชุมชนท่องเที่ยว” อยู่ในพื้นที่ ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มอยู่ใกล้ทะเลสาบสงขลา ติดกับพื้นที่ชุ่มน้ำ เขตป่าพรุควนเคร็ง และป่าพรุทะเลน้อย มีความอุดมสมบูรณ์นน้ำอาศัยเป็นจำนวนมาก มีทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิต นอกจากนี้ตำบลบ้านขาวยังเป็นชุมชนที่มีทุนทางนิเวศของชุมชน (Environmental Capital) เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และมีความหลากหลายทางชีวภาพ เหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี อีกทั้งในชุมชนยังมีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายทั้งสินค้าทางการเกษตร โดยชุมชนบ้านขาวมีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเศรษฐกิจแต่อย่างไรก็ตามตำบลบ้านขาว ยังขาดการการสร้างจุดเด่นและอัตลักษณ์ในชุมชน และปัญหาด้านการบริหารจัดการในพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านขาว ขาดการเชื่อมโยงฐานทุนนิเวศ และในด้านการท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมีการผลักดันให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับแกนนำชุมชน โดยนำเอาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนมาจัดการใหม่ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพพื้นที่สู่การยกระดับรายได้ อาชีพ และคุณภาพชีวิต ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชุมชน หน่วยงานภาคีเครือข่าย และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว โดยการท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น และการออกแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงผลกระทบต่อทั้งธรรมชาติและสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สามารถสร้างรายได้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและฐานทุนทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวตำบลบ้านขาว
2. เพื่อออกแบบแผนการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมและฐานทุนทรัพยากรตำบลบ้านขาว
3. เพื่อการจัดทำแผนการพัฒนาสินค้าของชุมชน และบริการแหล่งท่องเที่ยวตำบลบ้านขาว

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวชุมชนถือเป็นวิธีการหนึ่งในการกระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่น โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในการบริหารจัดการและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างยั่งยืนแนวคิดนี้มุ่งเน้นการเพิ่มคุณค่าจากทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตในชุมชน เพื่อมอบประสบการณ์ที่แตกต่างและน่าสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ (Budeanu, 2007) นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน ยังเน้นให้นักท่องเที่ยวมีบทบาทเชิงรุก

และได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ (Richards, 2020) แนวคิดการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศในระยะยาวในการท่องเที่ยวชุมชน การจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืนหมายถึงการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับธรรมชาติ เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการฟื้นฟูทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้ พร้อมทั้งสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนต่อไป อย่างไรก็ตามทุนทางสิ่งแวดล้อมของชุมชน (Environmental Capital) มีส่วนสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศที่ช่วยสนับสนุนการดำรงชีวิตของมนุษย์และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วยทรัพยากรที่สามารถจับต้องได้ เช่น ป่าไม้ น้ำ และแร่ธาตุ รวมถึงที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพ และความสวยงามของธรรมชาติ เป็นต้น โดยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว รวมทั้งการประเมินและคำนึงถึงคุณค่าของบริการที่ระบบนิเวศให้ และลดผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ที่อาจทำลายหรือทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) พัฒนาขึ้นจากแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการกำหนดแนวทางที่ยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของคนในท้องถิ่นตั้งแต่ต้นกระบวนการ เช่น การสำรวจศักยภาพ การทำความเข้าใจตนเอง ชุมชนต้องมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตและทิศทางของการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการความสัมพันธ์ภายในชุมชนจำเป็นต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมและสมดุล เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปอย่างยั่งยืน โดยต้องคำนึงถึงการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมให้แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตามข้อตกลงที่สร้างร่วมกัน (Dangi and Jamal, 2016)

ระเบียบวิธีวิจัย หรือ วิธีการศึกษา

กระบวนการดำเนินการวิจัย เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในฐานทุนนิเวศ และรองรับการท่องเที่ยวของบ้านขาว ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญดังต่อไปนี้

1. การทบทวนศักยภาพเดิมที่มีในชุมชน รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมในงานมหกรรมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ของผู้นำชุมชนเพื่อร่วมศึกษามุมมองฐานทุนวัฒนธรรมเดิมที่มีในชุมชน ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนถือเป็นกระบวนการสำคัญเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การศึกษาบทบาทหน้าที่และการดำเนินงาน การขับเคลื่อนภารกิจ การสร้างเครือข่าย และการทำงานร่วมกับชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์ "ผู้แทนที่พึงประสงค์" ถือเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างการยอมรับและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน ดังภาพที่ 1 ประกอบไปด้วยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมลูกปัดโนรา วัดหัวป่า เครือข่ายบ้านไร่แสนรัก วิสาหกิจแปลงใหญ่บ้านขาว กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านขาว ณ หน่ายอพรุ และบ้านล่องลม

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา

ทัชชญา สังขะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์ภักษ์ วรสุตา ขวัญสุวรรณ พิมพ์ภักษ์ ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์ันตดา ดำนัยรวาวัฒน์

(ก)

(ข)

ภาพที่ 1 (ก) การสร้างกระบวนการรับรู้ (ข) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม BCG ตำบลบ้านขาว

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ การออกแบบแผนการเที่ยวของชุมชน และจัดทำแผนการพัฒนาสินค้าและบริการ โดยผ่านกระบวนการสำรวจพื้นที่ ผู้วิจัยทำการออกแบบร่วมกันกับคนในชุมชนโดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ทำการสำรวจความสนใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2 สำรวจพื้นที่ในชุมชนว่าเหมาะกับการท่องเที่ยวแบบไหน เช่น ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ เชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนจะบอกแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยว และร่วมกันกำหนดเส้นทาง ผู้วิจัยมีการสำรวจพื้นที่ร่วมกันกับคนในชุมชน และทำการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่

2.5 การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว และมีกระบวนการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยว จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยการท่องเที่ยวส่งเสริมความยั่งยืนในชุมชน เป็นการนำรายได้เข้ามาในชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.6 การเตรียมพร้อมด้านบริการ เป็นการจัดเตรียมอาหารที่มีความหลากหลายให้แก่นักท่องเที่ยว และที่พักที่สะอาดสบาย รวมถึงการมีเจ้าหน้าที่ หรือคนในชุมชนที่มีความรู้ในการแนะนำ

2.7 การใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือกิจกรรมในชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์แผนการท่องเที่ยว ให้ทั้งภายในชุมชนและนักท่องเที่ยวจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม

ผลการศึกษา

การศึกษาศักยภาพและฐานทุนทรัพยากรของตำบลบ้านขาว

จากการศึกษาและการเก็บข้อมูลในพื้นที่ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา พบว่าพื้นที่นี้มีศักยภาพที่เด่นชัดในหลายด้าน ทั้งในด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ระบบนิเวศ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับศักยภาพด้านอัตลักษณ์และระบบนิเวศเชิงพื้นที่ ตำบลบ้านขาวมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งทางด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยมีระบบนิเวศที่สำคัญ กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งในเรื่องของพืชพันธุ์ สัตว์น้ำ และระบบนิเวศทางน้ำที่สำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีเอกลักษณ์ นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตและประเพณีที่สะท้อนถึงการใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ เช่น การเกษตรแบบผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาประยุกต์เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในเชิงเกษตรกรรมและวิถีชีวิต ที่ยั่งยืน

จากทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรของพื้นที่ของตำบลบ้านขาวประกอบไปด้วยประเพณีท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย เช่น การแสดงมโนราห์ ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีความสำคัญต่อการสร้างเอกลักษณ์และประเพณีที่สืบทอดกันมา และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีสินค้าพื้นบ้านและหัตถกรรมที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่มีคุณค่า เช่น ผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ การทอผ้า และการผลิตสินค้าชุมชนที่สะท้อนถึงศิลปะและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

แนวทางในการออกแบบการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมและฐานทุนทรัพยากรตำบลบ้านขาว จึงได้รับการพัฒนาจากฐานทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นอย่างหลากหลาย โดยมีกิจกรรมหลัก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีการจัดการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการเรียนรู้ระบบนิเวศและวิถีชีวิตลุ่มน้ำทะเลสาบ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการแสดงมโนราห์ และประเพณีท้องถิ่น การออกแบบกิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวมีการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศในตำบลบ้านขาวใน และการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนสามารถสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างสร้างสรรค์ เช่น โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเกษตรแบบผสมผสาน การท่องเที่ยวชมระบบนิเวศและวิถีชีวิตลุ่มน้ำทะเลสาบ การท่องเที่ยวตามเส้นทางสิ่งศักดิ์สิทธิ์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมโนราห์ และประเพณีท้องถิ่น ทั้งนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างเครือข่ายร่วมมือในระดับท้องถิ่น ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนและสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้คงอยู่ในระยะยาว

การออกแบบแผนการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมและฐานทุนทรัพยากรตำบลบ้านขาว

จากการศึกษาศักยภาพ ฐานทุนทรัพยากร และการลงสำรวจพื้นที่ตำบลบ้านขาว สามารถออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ 4 รูปแบบ

1) โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 1 แสดงดังภาพที่ 2 เป็นการท่องเที่ยว 1 วัน (Fresh Trip) ราคา 3,000 บาท กลุ่มละ 10 คน มีการออกแบบกิจกรรมโดยลงพื้นที่ดูเปิดไข่ ไก่ไข่ ฝรั่ง ส้มโอ พืชผักสวนครัว แปลงผักนาข้าว และสวนปาล์ม ในชุมชนบ้านขาว เดินชมกระบวนการสีข้าวตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกระบวนการบรรจุถุงของ วสช. แปลงใหญ่บ้านขาว สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรม คือ การได้ชมและสัมผัสกับธรรมชาติ ความรู้ในการเรียนรู้การจัดการเกษตรแบบผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ

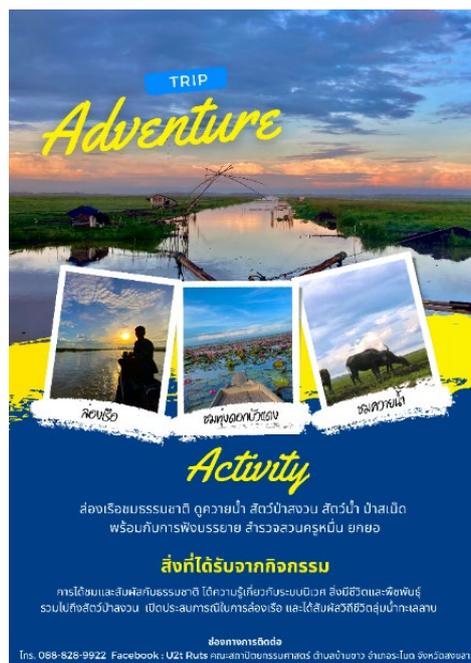
การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
ตำบลบ้านขาว อำเภอร่อนน้อด จังหวัดสงขลา

ทัชชณูา สังฆะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์ภักษ์ วรสุตา ขวัญสุวรรณ พิมพ์ภักษ์ ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์ันต์ดา คำนัุยรวาวัฒน์

ภาพที่ 2 โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 1

2) โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยว 1 วัน (Adventure Trip) ราคา 3,000 บาท ต่อกลุ่มละ 10 คน ออกแบบกิจกรรมโดยมี การล่องเรือ ชมควายน้ำ ชมทุ่งดอกบัวแดง ล่องเรือชมธรรมชาติ ดูควายน้ำ สัตว์ป่าสงวน สัตว์น้ำ ป่าสนเม็ดพร้อมกับการฟังบรรยาย สำนวสวนครุหมื่น ยกยอ สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรม คือ การได้ชม และสัมผัสกับธรรมชาติ ได้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิตและพืชพันธุ์ รวมไปถึงสัตว์ป่าสงวน เปิดประสบการณ์ ในการล่องเรือ และได้สัมผัสวิถีชีวิตลุ่มน้ำทะเลสาบ แสดงดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
ทัชชงชา สัจจะกุล เรืองรัมย์ภา อินทรักษ์ วรสุดา ชวีญสุวรรณ พิมพ์ภัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์ันต์ดา คำน้อยราวัฒน์

3) โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 3 เป็นการท่องเที่ยว 1 วัน (Magical Trip) ราคา 3,000 บาท ต่อกลุ่มละ 10 คน ออกแบบกิจกรรมโดยมีการบรรยายความเป็นมาของมโนราห์และลูกปัดโนรา การประชุมเชิงปฏิบัติการของที่ระลึก สักการะท่านหลวงพลอด ไหว้ขอพร สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรม คือ การได้เรียนรู้ภูมิปัญญางานหัตถกรรมลูกปัดโนราเพื่อนำไปเป็นแนวทางวิชาชีพ ความเป็นสิริมงคลจากกิจกรรมการกราบขอพรไหว้พระ การได้เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และซื้อสินค้าชุมชนเป็นของฝากที่ระลึก แสดงดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 3

4) โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 4 เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวในเขตสร้างสรรค์บ้านขาว (Mixed Trip) ออกแบบกิจกรรมโดยรวมทุกประเภทกิจกรรมทั้งหมด มีทั้งกิจกรรมเที่ยวชมธรรมชาติ ได้แก่ หน่ายอพรุบ้านล่องลม ดูควายน้ำ วิธีชีวิตลุ่มน้ำ กิจกรรมเที่ยวชมการเกษตร ได้แก่ บ้านไร่แสนรัก เรียนรู้การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ้อกระเช้าผลไม้ เรียนรู้กระบวนการสีข้าวสารตราช้างแควตั้งแต่ต้นน้ำจนปลายน้ำที่แปลงใหญ่ แวะไหว้พระที่วัดหัวป่า และอบรมเชิงปฏิบัติการการทำพวงกุญแจ กระเป๋าลูกปัดมโนราห์ หรือซื้อเป็นของฝากที่ระลึก สิ่งที่ได้รับ คือ ได้สัมผัสความหลากหลายครบทุกประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังภาพที่ 5

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
ตำบลบ้านขาว อำเภอร่อนน้อด จังหวัดสงขลา

ทัชชงายา สังฆะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์กีร์ วรสุดา ขวัญสุวรรณ พิมพ์ภัช ภู่ทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์ันต์ดา คำนูญราวีวัฒน์

ภาพที่ 5 โปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 4

ภาพที่ 6 แสดงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านนาขาว พื้นที่ทำเรือบ้านเสารงล่องลม และการท่องเที่ยวในชุมชน พื้นที่ทุ่งควายท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว 1 วัน

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 6 (ก) การท่องเที่ยวพื้นที่ชุ่มน้ำบ้านขาว (ข) พื้นที่ทำเรือบ้านเสารงล่องลม และ (ค) ทดสอบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนพื้นที่ทุ่งควายท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว 1 วัน (Adventure Trip)

ภาพที่ 7 แสดงเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวนิเวศสร้างสรรค์บ้านขาว (Mixed Trip) โดยมีไปวัดควา มีพื้นที่ชุ่มน้ำบ้านขาว และการแสดงโนราห์ ณ ศูนย์หัตถกรรมลูกปัดโนราบ้านขาว และกิจกรรมเที่ยวชมการเกษตรในรูปแบบการท่องเที่ยวนิเวศสร้างสรรค์บ้านขาว (Mixed)

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
 ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
 ทักษิญา สังขกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์รัช วรสุดา ชวีญสุวรรณ พิมพ์ภัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์นิตดา ด่านุรักษ์วัฒน์

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 7 (ก) วัดควา (ข) พื้นที่ชุมน้ำบ้านขาว (ค) การแสดงโนราห์ ณ ศูนย์หัตถกรรมลูกปัดโนราบ้านขาว และ (ง) บรรยายภาคกิจกรรม
 เกี่ยวชมการเกษตรในรูปแบบการท่องเที่ยววนิเวศสร้างสรรค์บ้านขาว (Mixed Trip)

การจัดทำแผนการพัฒนาสินค้าและบริการแหล่งท่องเที่ยวตำบลบ้านขาว

จากกระบวนการส่งเสริมการตลาดและหาช่องทางการขายผลิตภัณฑ์และบริการ BCG ตำบลบ้านขาว
 ชุมชนทำการสร้างช่องทางและสื่อประชาสัมพันธ์ จากฐานทุนสื่อที่มีในพื้นที่ ชุมชนได้ร่วมกิจกรรมถ่ายทำรายการ
 ผู้เฒ่ากับดาวรุ่งทางช่อง Thai PBS นำเสนอเรื่องราว ช่องว่างระหว่างวัยกับคนสองยุคที่มีแนวคิดการใช้ชีวิตที่ต่างกัน
 เรื่องราวของงานลูกปัดโนราบ้านขาวที่เป็นสื่อกลางทำให้คนสองวัยได้เข้าใจกัน และ Live สด รายการครัวบ้านขาว
 ผ่าน page facebook: U2t Ruts ดังภาพที่ 8 เพื่อสนับสนุนให้เกิดการรู้จักในวงกว้างใน เนื่องจากเป็นแพลตฟอร์ม
 ที่มีผู้รับชมหลายกลุ่มหลายวัย และเข้าถึงง่ายตามความนิยมของยุคสมัย

(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

ภาพที่ 8 (ก) กระบวนการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวชุมชน (ข) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลูกปัดโนราบ้านขาว
 (ค) การถ่ายทอดสดรายการครัวบ้านขาว และ (ง) การถ่ายทำรายการผู้เฒ่ากับดาวรุ่ง ณ ศูนย์เรียนรู้ลูกปัดโนราบ้านขาว

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ทัชชงาย สันชะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์ักษ์ วรสุตา ขวัญสุวรรณ พิมพ์ภัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์ันตดา ดำนัยรวาวัฒน์

นอกจากนี้ยังได้ ชุมชนได้ทำการจัดทำแผนนำสินค้าออกสู่ตลาด โครงการบ้านขาวชุมชนท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมตำบลบ้านขาว โดยมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและทดลองเส้นทาง ประสบการณ์ ความงามของธรรมชาติป่าพรุบ้านขาว และส่งเสริมสินค้าชุมชนโดยการร่วมกิจกรรมจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการ โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากหลังโควิดด้วยเศรษฐกิจ BCG (โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล U2T for BCG) ระหว่างวันที่ 23-25 กันยายน 2565 เซ็นทรัล เฟสติวัล แสดงดังรูปที่ 9

ภาพที่ 9 การจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ และการท่องเที่ยวจากฐานทุนนิเวศชุมชนบ้านขาว

การสรุปผลและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่บ้านขาวในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรท้องถิ่น และส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยสามารถศึกษาศักยภาพและฐานทุนทรัพยากรของพื้นที่ ตลอดจนการออกแบบและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์บนฐานทุนท้องถิ่น ทั้งในด้านวัฒนธรรมและระบบนิเวศ รวมถึงการทดสอบการท่องเที่ยวชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างยั่งยืน จากการศึกษาข้างต้นพบว่า “บ้านขาวชุมชนท่องเที่ยว” มีการบริการจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาและจัดการเรื่องการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติได้ และยังมีพัฒนาด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ที่ดีและเข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้างได้มากขึ้น จากกระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงทำให้ชุมชนบ้านขาวมีองค์ความรู้ ทักษะ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยแผนพัฒนาสินค้าตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เกิดการสร้างโมเดลธุรกิจบ้านขาว มีรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนให้นักท่องเที่ยวเลือกตามความสนใจถึง 4 รูปแบบ และสร้างการรับรู้ในวงกว้างด้วยการผลิตสื่อการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ในช่องทางที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มเป้าหมายตามยุคสมัย รวมไปถึงการใช้ช่องทางขยายพื้นที่การตลาดและเข้าหากลุ่มลูกค้าสร้างความรู้จักให้กับสินค้าชุมชนในวงกว้างมากขึ้น

จากการพัฒนาดังกล่าว ส่งผลให้มีศักยภาพและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ ชุมชนมีการนำองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากร และการจัดการพื้นที่อย่างสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนฐานทุนนิเวศอย่างเป็นรูปธรรม มีรายละเอียดดังนี้

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
ทัชชญา สังขกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์รัช วรสุตา ชวีญสุวรรณ พิมพ์พัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์นัฒดา ดำเนินารวัฒน์

1) การขับเคลื่อนพื้นที่และการจัดการในชุมชนอันนำสู่การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์บนฐานทุนนิเวศ
เกิดแหล่งท่องเที่ยว และการบริหารจัดการทรัพยากรอันนำสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เกิดจากชุมชนมีการจัดการ
บริหารในส่วนต่าง ๆ ได้ดีขึ้นจากเดิม มีองค์ความรู้สามารถดำเนินการบริการการท่องเที่ยวได้ มีความพร้อม
ด้านทรัพยากรบุคคล สถานที่ท่องเที่ยว พร้อมรับนักท่องเที่ยว

2) ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการตลาดโดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในภายนอก และการ
วิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด เพื่อหาจุดเด่น ของการท่องเที่ยวชุมชน และการนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาต่อยอด
มีการวางแผนด้านการตลาดที่ละเอียด เพื่อสู่เป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ และสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอก
ได้รับรู้ และเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน

3) ชุมชนเกิดทักษะในการเป็นผู้ประกอบการ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับด้านเทคนิคการบริหารจัดการ
ด้านการจัดการและการตลาด ทำให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการได้เหมาะสมกับธุรกิจ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ
ผลิตภัณฑ์ชุมชน ก่อให้เกิดช่องทางการขายใหม่ ๆ สร้างฐานลูกค้า และยอดขายเพิ่มขึ้น

4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์รองรับการท่องเที่ยวชุมชน บ้านขาวมีสินค้าชุมชนจัดจำหน่ายพร้อมถ่ายทอด
กระบวนการผลิต แนวคิด และความรู้ที่สามารถนำไปประกอบเป็นวิชาชีพได้ ด้วยกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้ และ
กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งมีหลายประเภท แบ่งได้ ดังนี้ (1) ผลิตภัณฑ์ลูกปัดมโนราห์
เช่น พวงกุญแจ กระเป๋า (2) อาหารประจำถิ่น เช่น ข้าวสารตราช้างแคะ ปลายดุก้า กะปิ และ (3) สินค้าทาง
การเกษตร เช่น ผลไม้ กระจ่างผลไม้ พืชผัก เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน ช่วยลดปัญหาการว่างงาน และ
ยังสามารถบอกเล่าถึงประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ วิถีชีวิตของชุมชนบ้านขาวได้เป็นอย่างดี

5) โปรแกรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์บนฐานทุนนิเวศ ส่งผลให้เกิดความยังคงอยู่ของการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศของชุมชน เพื่อสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน โดยเกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ จำนวน
4 รูปแบบ ได้แก่ (1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Fresh Trip) (2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเยี่ยมชมธรรมชาติ
(Adventure Trip) (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา และประวัติศาสตร์
ท้องถิ่น (Magical Trip) (4) กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบผสมผสานที่รวบรวมกิจกรรมทุกประเภทมาไว้เข้าด้วยกัน
(Mixed Trip) ซึ่งมีราคาที่เหมาะสม และเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะเรื่องได้มากขึ้น นอกจากนี้โมเดล
ธุรกิจบ้านขาวที่สามารถนำไปต่อยอดขยายผลเชิงพื้นที่และเชิงพาณิชย์ และดึงคนในชุมชนที่ออกไปทำงานในพื้นที่อื่น ๆ
กลับมาทำงานที่บ้านตัวเองได้อีกด้วย

6) สื่อประชาสัมพันธ์ และช่องทางการตลาด เกิดรายได้และอาชีพ โดยมีการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลการ
ท่องเที่ยว สินค้าและบริการชุมชนบ้านขาวออกเผยแพร่ในหลายแพลตฟอร์ม เช่น รายการผู้เฒ่ากับดาวรุ่งทางช่อง
Thai PBS Live สด รายการครัวบ้านขาว ผ่าน Page facebook: U2t Ruts นอกจากนี้ยังมีการนำสินค้าชุมชนไปจัด
จำหน่ายในงานจัดแสดงสินค้า เพื่อเพิ่มและขยายกลุ่มฐานลูกค้าให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ส่งผลให้การท่องเที่ยว
และสินค้าชุมชนบ้านขาวได้รับความสนใจและเกิดการรับรู้ในสังคมมากขึ้น

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์

ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ทัชชญา สังขะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์วัช วรรณสุตา ขวัญสุวรรณ พิมพ์พัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์นันทดา ดำเนินการวิจัย

ข้อเสนอแนะ และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยนี้เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผ่านการบูรณาการฐานทุนนิเวศ วัฒนธรรมท้องถิ่น และแนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยว 4 รูปแบบ ได้แก่ Fresh Trip, Adventure Trip, Magical Trip, และ Mixed Trip ช่วยส่งเสริมการรับรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งยังช่วยสร้างรายได้หมุนเวียนและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชน ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่และการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมยังมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพและสร้างความยั่งยืนให้กับการจัดการการท่องเที่ยว

ทั้งนี้การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย และการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายมิติ ทั้งในเชิงวิชาการ เช่น การใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงสังคม เช่น การขยายแนวทางนี้ไปยังชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียง และในเชิงนโยบาย เช่น การสนับสนุนงบประมาณและการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวระดับชุมชน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชาติและพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ขอขอบพระคุณกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) หน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ BCG Economy เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยเศรษฐกิจ BCG และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ที่ร่วมขับเคลื่อนและนำองค์ความรู้มาร่วมพัฒนาตำบลบ้านขาว รวมไปถึงองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ชุมชน และผู้นำชุมชนบ้านขาวทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสุนทร ช่วยแทน คุณโชคดี ไถ่สาม และ นายณัฐพล หนูแสง ที่ให้ความกรุณาสนับสนุน ประสานงาน ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จนสำเร็จลุล่วงอย่างดียิ่ง

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕)* (พิมพ์ ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ธนภุต มีสมจิตร. (2566). การพัฒนาโครงข่ายท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศด้วยโครงสร้างพื้นฐานเขียว. *วารสารวิจัยภาคย์*, 17(55), 416-436.

Dangi, T. B., & Jamal, T. (2016). An Integrated Approach to Sustainable Community-based Tourism. *Sustainability*, 8(5): 475.

Aguilar, A., Twardowski, T., & Wohlgemuth, R. (2019). Bioeconomy for sustainable development. *Biotechnology Journal*, 14(8), 1800638.

การท่องเที่ยวชุมชนบนฐานทุนนิเวศสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมฐานรากอย่างสร้างสรรค์
ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
ทัชชญา สังฆะกุล เรืองรัมย์ภา อินทร์รักษ์ วรสุดา ชวิญสุวรรณ พิมพ์ภัช ภูทอง ฤทธิเดช และ ภาณุพันธ์นันทดา ดำนัยรวาวัฒน์

- Budeanu, A. (2007). Sustainable tourist behaviour—a discussion of opportunities for change. *International journal of consumer studies*, 31(5), 499-508.
- Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. *Annals of tourism research*, 85, 102922.
- Weaver, D. B., & Lawton, L. J. (2007). Twenty years on: The state of contemporary ecotourism research. *Tourism management*, 28(5), 1168-1179.